

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

МІБО
Кафедра перекладу

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

кваліфікаційної роботи ступеню бакалавра

студента Кондратова Кристина Костянтинівна

(ПІБ)

академічної групи ФЛВ-15

(шифр)

напряму

6.020303 «Філологія»

спеціалізації _____

за освітньо-професійною програмою _____

на тему: Особливості перекладу юридичних термінів з англійської на українську мову

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
кваліфікаційної роботи	доц. Короткова С.В.			
розділів:				
Рецензент				
Нормоконтролер	доц. Бойко Я.В.			

Дніпро
2019

ЗАТВЕРДЖЕНО:завідувач кафедри
перекладу

_____ Введенська Т.Ю.

«_____» _____ 2019 року

**ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеню бакалавра**студенту **Кондратова Кристина Костянтинівна** академічної групи **ФЛВ-15**
(прізвище та ініціали) (шифр)напряму **6.020303 «Філологія»**

спеціалізації _____

за освітньо-професійною програмою _____

на тему: **Особливості перекладу юридичних термінів з англійської на українську мову**
затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» від 19.04.2019 № 636-л

Розділ	Зміст	Термін виконання
Розділ 1	Особливості юридичної терміносистеми англійської та української мов	25.12.18
Розділ 2	Структурно-семантичні особливості юридичних термінів словосполучень	02.05.19

Завдання видано _____
(підпис керівника) (прізвище, ініціали)

Дата видачі 15 жовтня 2018

Дата подання до екзаменаційної комісії 10 червня 2019

Прийнято до виконання _____
(підпис студента) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. Особливості юридичної терміносистеми англійської та української мов.....	6
1.1 Термінологічна лексика – поняття та функції	6
1.2 Види та класифікація юридичних термінів.....	9
1.3 Особливості функціонування та прийоми перекладу англійської юридичної термінології	16
Висновки до I розділу.....	23
РОЗДІЛ II. Структурно-семантичні особливості юридичних термінів словосполучень.....	24
2.1 Види та класифікація юридичних термінів за словобудовою в українській мов.....	24
2.2 Порядок перекладу складних юридичних термінів та термінів-словосполучен.....	34
2.3 Основні прийоми перекладу складних юридичних термінів та термінів-словосполучень	35
ВИСНОВКИ	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	44

ВСТУП

У словниковому складі мови велике місце належить термінологічній лексці, кількість якої весь час помітно зростає. До термінологічної лексики належать усі слова, що об'єднуються в мові під загальною назвою терміни. Терміном називається спеціальне слово або словосполучення, що вживається для точного вираження поняття з якої-небудь галузі знання — науки, техніки, суспільно-політичного життя, мистецтва, юриспруденції тощо.

У зв'язку з постійним розвитком сучасної української мови з'являється все більше і більше термінів, не тільки технічних і наукових, а й економічних і юридичних.

Тема дослідження – з'ясування особливостей перекладу юридичних термінів з англійської мови на українську. Тема актуальна з огляду на низку проблем, що витікають з неї. Насамперед це розгляд специфіки навчального технічного перекладу, який передбачає знання спеціальної літератури з різних галузей науки та техніки, а також спеціальних газетних, журнальних статей з техніко-економічних, правових питань, переклад технічної документації, правових документів, актів, законів тощо.

Об'єктом дослідження є юридична термінологія, що використовується при складанні правових законів, актів тощо.

Предмет дослідження – специфіка перекладу юридичних термінів на матеріалі англійської мови.

Мета дослідження – виявити та порівняти особливості перекладу юридичних термінів в юридичній літературі. Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання наступних завдань:

- Дослідити роботи провідних науковців в даній тематиці

- Надати класифікацію термінів в англійській мові
- Виявити проблеми та порівняти методи перекладу термінів в юридичній сфері на матеріалі англійської мови

Новизна даної дослідницької роботи полягає у тому, що зроблено порівняльний аналіз англійських юридичних термінів на кількість еквівалентів та труднощі при їх виборі, та запропоновано зразки перекладу із власної практики для практичного застосування.

Актуальність теми пов'язана з розробкою методичних рекомендацій та вказівок щодо поліпшення умов праці перекладача, який здійснює переклад юридичного тексту з англійської мови українською або навпаки, коли текст має специфічну юридичну термінологію, низку усталених слів, словосполучень, притаманних саме правовим текстам. Переклад тексту з дотриманням стилєвих ознак законодавчого характеру є також однією з найважливіших проблем, що витікають у процесі перекладу тексту.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає у тому, що вони поглиблюють розуміння мовно-трансформаційних процесів, що відбуваються під час перекладу англійських юридичних текстів українською мовою.

Практична значимість роботи полягає у можливості застосування результатів дослідження для розв'язання практичних проблем, пов'язаних з англо-українським перекладом, зокрема перекладом текстів зі сфери юриспруденції. А також навички перекладу юридичних звітів, правових законів, актів тощо.

РОЗДІЛ І.

ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

1.1 Термінологічна лексика – поняття та функції

Проблемами термінології глибоко займались такі лінгвісти як Г. О. Винокур [7], А. Реформатський [54], О. С. Ахманова [3], В. П. Даниленко [18, 39], Н. З. Котелова [31, 120], С. В. Гринєв [15, 88] та інші. Більшість дослідників признає, що термінологічність – одна з основних стильових рис наукового стилю, інформативне ядро лексики мов науки.

Під терміном, зазвичай, розуміється мовний засіб вираження спеціального поняття.

Короткий тлумачний словник [16, 11], слову «термін» дає таке визначення: Термін (лат. terminus “границя, кінець, межа”) –

це спеціальне слово чи слово-сполучення, що прийняте в певній професійній сфері і застосовується в особливих умовах. Термін представляє собою словесне означення поняття, яке входить в систему понять певної області професійних знань.

М. І. Мостовий дає таке визначення терміна: термін – це слово або словосполучення з історично умотивованим чи умовно закріпленим значенням, що відбиває одне поняття у спеціалізованій галузі знання чи виробництва [42].

А. Я. Коваленко дає таке визначення терміну: термін – це емоційне нейтральне слово чи словосполучення, яке вживається для точного вираження понять та назв предметів [27].

О. С. Ахманова визначає термін як «слово чи словосполучення спеціальної (наукової, технічної і т.п.) мови, яке створене, отримане чи запозичене для точного вираження спеціальних понять і позначення спеціальних предметів» [3].

І. В. Арнольд терміном називає слово або словосполучення, яке служить для чіткого вираження поняття, специфічного для якої-небудь галузі знання, виробництва або культури, та яке обслуговує комунікативні потреби в цій сфері діяльності людини [1].

М. І. Мостовий[42] поділяє термінологію на номенклатуру і професіоналізми. Номенклатура – це сукупність спеціальних термінів-назв, які вживаються в окремій фаховій ділянці. Своєрідно визначав номенклатуру Г. О. Винокур, під якою розумів «...систему повністю абстрактних і умовних символів, єдине призначення яких полягає у тому, щоб дати максимально зручні з практичної точки зору засоби для визначення предметів, речей без прямого відношення до потреб теоретичної думки, яка оперує цими речами». [7]. Також, М. І. Мостовий [42] виділяє ще один різновид терміна – торговельний знак або паронім. В умовах масового виробництва і в необхідності збувати товар виникла ціла наука утворення торговельного знака. У процесі утворення пароніма враховують як психологічні фактори припущення, переконання і принадження, так і мнемонічні, семантичні, аналогові і інші особливості слова, що залучаються. При найменуванні об'єкта чи виду послуг до уваги сприймаються комбінаційні особливості звучання і значення форми, змішані імітаційні процеси. Торговельний знак розрахований на широкі кола населення, а тому до складу знака залучається добре відоме загальноживане слово. При цьому враховується і та обставина, як до цього слова ставиться споживач/

Професіоналізми – це дублети науково-технічних термінів, які не складають замкнутої системи. Професіоналізми визначають спеціальні поняття, знаряддя або продукти праці, виробничі процеси, народні ремесла. Вони носять чіткий місцевий характер, і їм властива деяка емоційність, що викликана особливостями просторіччя. Внаслідок цього професіоналізми відносяться до окремого підвиду діалекта, особливо якщо вони вживаються поза межами виробничих стосунків.

Термін – емоційно нейтральне слово чи словосполучення, яке вживається для точного вираження понять та назв предметів. Передача англійських термінів на українську мову вимагає знання тієї галузі, якої стосується переклад, розуміння змісту термінів англійською мовою і знання термінології рідною мовою. При передачі науково-технічної та юридичної літератури з англійської мови на українську важливе значення має взаємодія терміну з контекстом, завдяки чому виявляється значення слова.

Науковий термін точно і однозначно визначає чітко окреслене спеціальне поняття будь-якої галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо і його співвідношення з іншими поняттями в межах спеціальної сфери. Він, на відміну від номенів загальномовних, які часто є багатозначними, невпорядкованими, в межах сфери застосування є однозначним.

Якщо слово вживається як термін у системі іншої спеціальної галузі знань, то в ній воно теж однозначне, семантично чітко відмежоване від тих його значень, що виявляється в позатермінологічному функціонуванні, а також і в термінологічному, але в іншій галузі знань.

Таким чином, термін являє собою слово, що характеризується не лише стильовою співвіднесеністю, а й певною замкненістю в системі лексики на означення понять якоїсь окресленої галузі знань.

Нерозривний зв'язок юридичних понять і відповідних їм термінів виявляється у тому, що упорядкування правової термінології неможливо без досить глибокої наукової розробки юридичних понять та їхнього логічного аналізу і точного визначення. Якщо юридичні поняття визначені недостатньо ясно, про точну, зроблену термінологію не може бути і мови. Як визначав академік В.В. Виноградов: "усякі спроби упорядкування термінів без попереднього аналізу понять, що ними виражаються, залишаються безрезультатними".

Отже, юридичний термін буває і багатозначним, хоча однією з вимог до терміна є саме його однозначність, адже законодавець повинний дати

юридичному термінові одне-єдине визначення, включаючи в нього всі істотні з його погляду ознаки, тобто такі, котрі носять регулюючий характер, мають правове значення. Наявність у терміна декількох різних законодавчих дефініцій веде до нечіткості, розпливчастості правового регулювання, породжує непорозуміння і помилки, як правило, з боку тих, на кого поширюється дія законодавчого акта. Однак визначення правового поняття в законі дуже важливо і з нормативної сторони. Орган або особа, що застосовують або виконують правове розпорядження, не можуть трактувати дане законодавцем поняття інакше, чим це сформульовано в нормативному акті. Нормативні дефініції - норми особливого роду, що включаються органічно в механізм правового регулювання, що визначають його загальні основи, організаційні передумови.

1.2 Види та класифікація юридичних термінів

Існують деякі особливості юридичного тексту, що ведуть до труднощів, що виникають у процесі його семантичної інтерпретації.

Енциклопедичний юридичний словник у словниковій статті "Юридична техніка" зупиняється на понятті юридичного терміна як елемента юридичної техніки і визначає юридичні терміни в такий спосіб «словесні позначення державно-правових понять, за допомогою яких виражається і закріплюється зміст нормативно-правових розпоряджень держави». Навряд чи можна погодитися з тим, що це визначення саме по собі точно, тому що немає сумніву, що поняття споживач або доброволець є правовими, але наврядчи їх можна назвати державними.

Юридичні терміни можна класифікувати за такими ознаками:

- за джерелом виникнення: україномовні і іноземні;
- за ступенем конкретності: ті, які вимагають тлумачення і однозначні;

- за ступенем складності: односкладні і багатоскладові;
- за походженням: закріплені в законодавстві і створені юридичною наукою.

Основні ознаки терміна:

1. Системність. Кожний термін входить до певної терміносистеми, у якій має термінологічне значення. За межами своєї терміносистеми термін може мати зовсім інше значення, порівняймо: *ножиці цін* (розбіжність рівнів і динаміка цін у сфері міжнародної торгівлі на окремі групи товарів) і значення загальноживаного слова *ножиці*.

2. Точність. Термін повинен якнайповніше й найточніше передавати суть поняття, яке він позначає, наприклад: *прибуток, короткотерміновий кредит*.

3. Тенденція до однозначності в межах своєї терміносистеми. Якщо більшість слів загальноживаної мови багатозначні, то більшість термінів - однозначні, що зумовлено їхнім призначенням. Але частіше за все уникнути багатозначності в одній терміносистемі не вдається, тому терміни мають декілька визначень, які інколи можна не правильно трактувати, наприклад: *Правочін* — дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків; *правочин* - договір, є однією з найпоширеніших підстав виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин у системі юридичних фактів; *правочин* — це правомірна вольова дія (ця позиція переважає в юридичній літературі).

4. Наявність дефініції. Кожний науковий термін має дефініцію (означення), яка чітко окреслює, обмежує його значення.

В сучасній мові відносно небагато термінів, що мають відповідники у загальноживаній лексиці (наприклад, загальноживані слова: *довгота, додаток, рівняння, уявлення і терміни* — *географічна довгота, граматичний додаток, математичне рівняння, психологічне уявлення тощо*).

Основна функція термінологічної лексики номінативна, терміни називають спеціальні поняття з різних галузей людських знань. У цій функції вони завжди виступають у науковому, публіцистичному, професійно-

виробничому й діловому стилях. Проте термінологічні слова можуть вживатися й поза цими стилями, їх досить часто використовують і в мові сучасної художньої літератури, в якій вони, крім свого прямого номінативного значення, набувають і додаткових значень, а також експресивного чи емоційного забарвлення.

Відповідно до положень Енциклопедичного юридичного словника юридичні терміни поділяються на три різновиди по ознаці «зрозумілості» тієї або іншої частини населення:

1) загальноживані терміни характеризуються тим, що вони вживаються в повсякденному змісті і зрозумілі усім, до цієї групи термінів відносяться, наприклад: *біженець, свідок, працівник, accreditation, agreement*.

2) спеціальні юридичні терміни володіють особливим правовим змістом, (і, видимо, зрозумілі далеко не всім, а лише фахівцям в області права), наприклад: *необхідна оборона – justifiable defence, видвинути зустрічне звинувачення - to retaliate accusation*.

3) спеціально-технічні терміни виражають область спеціальних знань - техніки, економіки, медицини і т.д. (видимо, ці терміни повинні бути зрозумілі юристові, що є ще і фахівцем в іншій області), наприклад: *недоброякісна продукція – defective product, правила техніки безпеки – safety regulation, non-patentable – непатентоспроможний, nuclear-free – вільний від використання ядерної зброї*.

У мові художньої літератури терміни можуть втрачати «свою стилістичну замкненість», а використання термінологічних слів «у ролі складових елементів тропів і художніх образів» зумовлює часткову чи повну їх семантичну детермінологізацію.

У зв'язку з появою нових галузей права, відкриття нових явищ, виникають значні труднощі визначення загальнонаукової, загальнотехнічної галузевої і вузькоспеціальної термінології.

Загальнонаукові і загальнотехнічні терміни - це терміни, які вживаються в декількох галузях науки і техніки.

Галузеві терміни - це терміни, які вживаються лише в одній галузі знань. Наприклад: *правові норми, прийнятий закон, applicable law, legislation*.

Вузькоспеціальні терміни - це терміни, які характерні для спеціальності даної галузі. Наприклад: *позов, касаційна скарга, заповіт, criminal case, charge-sheet*.

В умовах, коли потрібно давати назви новим і новим явищам та поняттям, багато загальноновживаних слів набувають визначену специфіку.

Відбувається спеціалізація їх значення при передачі термінів на іншу мову і уніфікація перекладних еквівалентів.

Інколи в текстах зустрічаються слова і словосполучення, які відносяться до різних функціональних систем, тобто різних галузей.

Термін може бути утвореним на основі рідної мови або запозиченим як із нейтрального термінологічного банку (міжнародні греко-латинські терміноелементи), так і з іншої мови, він повинен відображати ознаки даного поняття; значення терміну для спеціаліста рівняється значенню поняття.

Способи творення термінів:

1. Вторинна номінація – використання наявного в мові слова для називання наукового поняття: *чиста конкуренція, ринок праці, споживчий кошук, водяний знак*. Це найдавніший спосіб термінотворення.

2. Словотвірний (афіксація) – утворення термінів за допомогою:

- префіксів (*виробництво – надвиробництво, продукція – перепродукція, підрядник - субпідрядник; legal – illegal, regular – irregular, social – antisocial*);

- суфіксів (*податок – оподаткування, експлуатувати- експлуатація; employee – employment, insur – insurance*);

- складання слів і основ (*матеріаломісткість, brainstorm, aftermath*)

- скороченням слів (*СЕП – система електронних платежів, СЕЗ - спеціальні економічні зони; ВІС – Bank Identification Code, ІТН – Individual Taxpayer Number*).

3. Синтаксичний – використання словосполучень для називання наукових понять: *державне замовлення, капіталодефіцитні країни; production planning*. Це найпродуктивніший спосіб творення термінів у наш час.

4. Запозичення – називання наукового поняття іншомовним словом: *контролінг, ліверидж*. Такі терміни як: *labor, pay, cost, auction та ін.*, ввійшли в англійський словник з французької, латинської, грецької та інших мов.

Існують такі вимоги до використання термінів у мові професійного спілкування:

- термін має бути стандартним, тобто його потрібно вживати лише в тій формі, яка зафіксована у словнику, напр.: *справочинство*, але не *справоведення; автобіографія*, а не *життєпис* та ін.;

- термін має вживатися з одним значенням, яке зафіксовано у словнику;

- якщо термін є багатозначним, автор має будувати текст так, щоб одразу було зрозуміло, яке значення терміна він має на увазі, напр.: *справа — особова справа, судова справа*.

Усі терміни по своїй будові поділяються на:

1) прості, які складаються із одного слова: *punish – наказати, incorporate – об'єднати, exchange – обмін*;

2) складні, які складаються з двох слів і більше та пишуться разом або через дефіз: *the High Court - Вищий суд, land borders – сухопутні кордони, work-related – пов'язаний з роботою*.

3) терміни-словосполучення, які складаються із декількох компонентів: *specific performance - реальне виконання, criminal investigation procedures – процедури кримінального розслідування*.

Оскільки серед юридичних термінів переважають в основному терміни - словосполучення, то вони й являються основною проблемою при перекладі юридичного тексту.

Найважливішою ознакою терміну-словосполучення є його відтворюваність у професійній сфері вживання для вираження конкретного спеціального поняття. Складений термін буде стійким лише для певної системи розуміння. За межами конкретної термінологічної системи таке словосполучення не буде стійким і не сприйматиметься як зв'язана мовна одиниця. Отже, за кожним складеним терміном (терміном-словосполученням) стоїть стійка, стандартно відтворювана структура складного (роз-членованого) професійного поняття. Термінологія для терміна є тим полем, яке дає йому точність і однозначність, і за межами якого слово втрачає ознаки терміна.

Особливістю синтаксичної структури складеного терміна є те, що за зв'язаністю елементів їх можна вважати вільними (бо його компоненти зберігають своє пряме значення) і одночасно - закритими (бо при довільному включенні до їх складу інших слів, вони втрачають свою термінологічність). Порівняймо: *слідча таємниця* й *важлива слідча таємниця*, *судова експертиза* і *ретьельна судова експертиза*.

Терміни об'єднуються в термінологічні системи, які виражають поняття однієї галузі.

У кожній термінологічній системі утворюються певні групи, для яких загальним є їх належність до класу предметів або до класу процесів, властивостей і т.д.

Основна кількість термінів утворилась за рахунок загальноживаних слів, взаємного проникнення із різних галузей техніки, запозичень із міжнародної лексики за словотвірними моделями, які характерні для сучасної англійської мови.

Окремі терміни утворюють термінолексику як складову частину загального складу мовної лексики. Якщо терміни об'єднуються одним фахом або

ділянкою науки, то вони складають номенклатуру - певну системну схему, що криється за називанням понять. Точки зору на те, чи система найменувань взагалі необхідна, що вона має означати і які терміни охоплювати, досить різні – від тих, що схиляються до будь-яких імен, взятих принагідно, до тих, які потребують описових, належним чином відокремлених і фонетично відповідних термінів. До термінів часом відносять етикетки, прості цифрові стандарти і номенклатурні скорочення - власне, їх нікуди більше віднести. Вітаміни, наприклад, спочатку позначались літерою і цифрою, останнім часом перевага надається словам.

Не у всіх наукових сферах висувуються однакові вимоги до номенклатури, бо кожна ділянка науки має властиві їй потреби. Вимоги конкретних наук, що мають справу з реальними речами, відрізняються, скажімо, від вимог суспільних наук. Для однієї галузі науки досить родо-видової класифікації; в інших потрібно розрізняти причини, процеси, процедури, ефекти, деталі.

Вимоги до терміну такі:

1. Термін має бути по можливості коротким і точним. Вдалий термін - не лише етикетка; він повинен чітко і повністю подавати характеристики поняття. Не всі терміни подають опис структури, аномалії, процесу чи функції, але взагалі кожний термін має короткі вказівні чи описові характеристики.
2. Специфічність. Ця ознака - дуже бажана якість для терміна у кожній галузі науки. В ідеалі термінологічне найменування повинне бути однозначним у межах окремої галузеві термінології і не мати синонімів.

Від терміна також вимагають, щоб він не мав емоційно-експресивного забарвлення, був цілеспрямованим на об'єкт у системі або ряді та відповідав словотворчим закономірностям мови. Разом від терміна вимагається, щоб він служив ґрунтом для утворення деривативів, але лише у межах своєї системи.

Сукупність перелічених ознак, як показує практика, існує лише в ідеалі для невеликої кількості термінів. У дійсності та чи інша ознака або відсутня, або

існує у послабленому стані. З цим і пов'язані основні проблеми при перекладі термінології.

1.3 Особливості функціонування та прийоми перекладу англійської юридичної термінології.

Переклад – це перетворення повідомлення на вихідній мові в повідомлення на мові перекладу.

Терміносистема юридичної галузі англійської мови є складною, чітко структурованою, розгалуженою системою термінів галузі права, яка постійно збагачується новими термінологічними одиницями, поглиблюється й удосконалюється її усталений понятійний апарат.

Стилістична диференційованість терміносистеми галузі права обумовлена широкою сферою її застосування: законодавство, судочинство, нотаріат, діловодство, юридична наука й освіта, правова інформація, правова публіцистика.

Юридична мова в кожній із цих комунікативно-функціональних галузей характеризується певним набором специфічних рис, функцій, інвентарем мовних засобів, композиційною системою функціональних різновидів і жанрово-ситуативних стилів.

За словами Д. Мелінкоффа, англійська юридична термінологія характеризується «значно більшою різноманітністю спеціальних сфер застосування порівняно з іншими терміносистемами. Жанрове розмаїття обумовлене множинністю джерел права й розвиненістю англосаксонської правової сім'ї, до якої зараховуються, передусім, правові системи Сполучених Штатів Америки та Великої Британії». Питання про функціонування англійської юридичної термінології залежно від специфіки жанрів правових текстів до цих пір залишається актуальною проблемою науковців.

Унікальність англійської юридичної термінології полягає в активному її використанні в неспеціальній мові, приклади чого широко представлені в сучасній художній літературі, фільмах, текстах засобів масової інформації. Функціонування англійських юридичних термінів у неспеціальному середовищі до сьогодні не було предметом вивчення термінології й тому вимагає наукового осмислення.

На думку Д. Баранника, «публіцистичний стиль як один із функціональних різновидів юридичної мови, що обслуговує широку сферу суспільно-правових відносин, використовується передусім у юридичній періодиці, теле- й радіопрограмах правового характеру, у документальному кіно, публічних промовах, дискусіях, дебатах, під час масових заходів».

За словами Н. Артїкуци, «мова юридичної публіцистики, реалізуючи дві основні, нерозривно поєднані функції — інформативності та впливу, характеризується полемічною загостреністю, популярністю, яскравістю передачі думки, образністю, експресивністю, підвищеною емоційністю стильовою різнобарвністю».

Набір мовностильових засобів юридичної літератури надзвичайно багатий, оскільки в ньому присутні елементи майже всіх функціональних стилів у поєднанні зі специфічними публіцистичними засобами, риторичними фігурами й прийомами.

Основною функцією термінологічних одиниць є номінативна функція: терміни називають спеціальні поняття, які належать теорії та практиці юриспруденції, характеризують та ідентифікують їх.

Юридична термінологія — важливий компонент сучасного англо-американського юридичного дискурсу та реалізується, зокрема, у таких жанрах, як:

- судовий звіт (*law report*);
- інформаційне повідомлення (*legal news*);
- проблемна стаття (*feature article*) на правові теми.

Використання юридичних термінів у текстах жанру судового звіту майже повністю відповідає особливостям їх функціонування в жанрі судових рішень офіційно-документального стилю. До факторів, що є визначальними у функціонуванні термінів у текстах жанрів інформаційного повідомлення й проблемної статті, належать достовірність оповіді, доступність і лексичне багатство викладу, ідеологізація інформації, експресивність та інтимізація мови. Ступінь співвіднесеності зі спеціальною сферою проявляється в протиставленні двох типів газетно-публіцистичних текстів: термінологічно маркованих і термінологічно нейтральних.

Параметрами, що констатують опозицію, є термінологічна насиченість тексту й концептуально цілісний термінологічний образ. Під час переходу юридичних термінів з офіційно-документального в газетно-публіцистичний стиль їх функціонування зазнає низки трансформацій, зумовлених зміною функціонального завдання. За збереження загального ядра змішується склад термінологічного фонду, що зумовлено такими факторами, як наявність необхідності в концептах, які виражаються термінами, та ступінь популярності термінів; деформуються колокаційноколігаційні характеристики термінів; змінюється їх функціональний статус.

Методи перекладу таких термінологічних одиниць - важлива тема досліджень у галузі термінознавства.

Головна складність перекладу термінів юридичного дискурсу полягає в розкритті й передачі фахових реалій засобами української мови.

Дослідження методів перекладу юридичної термінології на матеріалах юридичних термінів і термінологічних словосполучень, що вживаються в юридичній практиці (серед них - однослівні, двослівні та такі, що складаються з трьох і більше слів), показало, що існує велика кількість способів їх передачі з англійської мови українською.

Серед лексичних перекладацьких трансформацій В. Комісаров виділяє:

- переклад за допомогою лексичного еквівалента (наприклад: *legal case* - *судова справа*; *forensic medical examination* - *судово-медична експертиза*; *common law* - *загальне право*; *family law* - *сімейне право*; *corporal punishment* - *тілесне покарання*; *assassin* - *убивця*);
- калькування - відтворення не звукового, а комбінаторного складу слова чи словосполучення, коли складові частини слова (морфеми) чи фрази (лексеми) перекладаються відповідними елементами мови (наприклад, *accomplice of attempt* - *співучасник у замаху на життя*; *according to law* - *відповідно до закону*; *multiple accredit* - *множинне акредитування*);
- транскрибування - формальне відтворення вихідної лексичної одиниці за допомогою фонем мови перекладу (наприклад: *securitization* - *сек'юритизація*; *lex scripta* - *лекс скрипта (писаний закон)*; *ultra vires* - *ультравірес (поза компетенцією або за межами повноважень)*; *Spesial Systems Industry* - *Спеціаль Систем Індустрі*; *doyen* - *дуайен*);
- транслітерація - формальне відтворення вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу (наприклад, *solicitor* – *солісітор*; *barrister* – *баррістер*; *attorney* – *атторней*; *legitimism* – *легітимізм*; *vice-chancellor* - *віце-канцлер*; *vice-consul* - *віце-консул*);
- описовий переклад - це лексико-граматична трансформація, за якої лексична одиниця мови- оригіналу замінюється словосполученням, яке дає її пояснення або визначення (наприклад: *official accusation* - *офіційне звинувачення (у здійсненні злочину)*; *acknowledgment of will* - *неофіційне признание заповідачем перед свідком, який може це підтвердити, що підпис під заповітом належить заповідачеві*);
- приблизний переклад - переклад, за якого зберігається основне значення слова, проте в мові мети слово відрізняється від мови оригіналу лексичним фоном (наприклад: *police photographer* - *судовий фотограф*; *notary public*- *державний нотаріус*);

- переклад за допомогою аналога - одного із декількох можливих синонімів (наприклад: *claim* – позов, праводомогання, претензія, вимога; *notice* - попередження, повідомлення, заява, сповіщення, попереджати, заявляти сповіщати, сповіщення про готовність судна до завантаження, нотіс, знання, обізнаність);
- переклад шляхом створення неологізму, неологізм у юридичній лінгвістиці передбачає наявність слова чи словосполучення, якого не існує в правовій системі мови перекладу (наприклад: *stay-in* - нікетування; *has-been* - політичний діяч, який утратив свій вплив).

Відповідно до дослідження А. Б. Бушева, при перекладі юридичної термінології використовують такі способи як описовість, транскрипція-транслітерація, застосування англіцизмів, описовий метод у поєднанні з транслітерацією, латинська еквівалентність, вибір еквівалента.

Описовий переклад: візьмемо, наприклад, термін *felon* (фелон) – особа, що вчинила фелонію. Відповідно до Oxford Dictionary of Law, фелонією є категорія важких злочинів, що за ступенем важкості знаходиться між державним злочином та місдімінором (менш важким злочином). Описовий переклад також характерний і для структурно складних термінів, і для складання іменників (noun clusters): *penetration test* – випробування на можливість проникнення в систему; тест на захист від несанкціонованого доступу.

Транскрипції-транслітерації характерні і для лексичних одиниць латинського походження: *jurisdiction*, *imperative*, *discretion* etc. Щодо англіцизмів, то вони досить часто зустрічаються у сучасному праві як результат корпоративного права Великобританії: *charter*, *commission*, *rent*, *abandon*, *administration*, *alternative*, *amnesty*, *underwriter*, *budget*, *voucher*, *business*, *auction*, *balance*, *bankrupt*, *guarantee*, etc.

Описовий переклад у поєднанні з транслітерацією забезпечує чітке розуміння або ж множинність значень лексичних одиниць, як наприклад, *defamation* (дифамація) – розголошення неправдивої інформації, що порочить

іншу особу [1, с. 140]; *delinquency* (делінквентність) – акт делінквентної поведінки, невиконання обов’язків, порушення, правопорушення, заборгованість [1, с. 169]. Реалії британської юриспруденції виражаються в українській мові і іншими транслітераціями: *goodwill* (гудвіл) – вартість фірми, що включає найменування фірми, товарні знаки та клієнтську базу; *absenteeism* (абсентеїзм) – тривала відсутність власника нерухомості, нез’явлення на роботу, відхилення від участі у виборах або від відвідування зібрань. Крім того, можна враховувати латинську еквівалентність: *assignor* – цедент, *dominion* – домініон, *donor* – донор, *electorate* – електорат, *emancipation* – емансипація. [2].

Еквівалентність при перекладі у більшості визначається мікротекстом: «повертати» у значенні «віддавати» – *to give back, to return*; «віддавати борг» – *to redeem, to refund, to reimburse*; «віддавати гроші» – *to pay back, to repay*; «повертати свободу» – *to regain freedom*; «повертати справу до попереднього юридичного статусу» – *to revert a case*. На таких прикладах можна проілюструвати проблему полісемії і поліеквівалентності слова у професійній мові. Вибір варіанта перекладу зумовлюється контекстом. На прикладі лексичних одиниць «співучасть» та «санкція» знаходимо такі варіанти перекладу: «процесуальна співучасть» – *joinder of the parties*; «співучасть у злочині» – *accompliceship*; «санкція» у значенні «дозвіл» – *approval, assent, authorization, sanction*; «санкція» у значенні «штраф» – *penalty, penal measure, sanction*.

Часто трапляються випадки комбінування трансформацій у процесі перекладу однієї термінологічної одиниці. Через деякі розбіжності в граматичних, синтаксичних та морфологічних будовах англійської й української мов дуже часто доводиться під час перекладу використовувати різноманітні трансформації. Серед перетворень, що здійснюються в процесі перекладу, Я. Рецкер виділяє чотири елементарні типи:

1) перестановка (*prosecutorial judgement* - рішення обвинувальної влади);

- 2) заміна (*Criminal Justice Act* - Закон «про кримінальне правосуддя»);
- 3) додавання (*citizen's arrest* - затримання правопорушника цивільною особою);
- 4) вилучення (*sea lawyer* - акула (спеціаліст із морського права)).

Ці види перетворень можуть поєднуватися один з одним, набуваючи при цьому характеру складних, комплексних трансформацій. Дослідивши чотири види трансформацій, можна зробити висновки, що через стислість англійських термінів під час перекладу на українську мову найчастіше застосовується додавання, а найрідше – вилучення. Використання граматичних трансформацій, таких як членування речення, об'єднання речень і перестановка, полягають у перетворенні структури речення в процесі перекладу відповідно до норм мови перекладу.

Висновки до I розділу:

Отже, визначено що, юридичні терміни поділяються на три різновиди: загальнозначущі, спеціальні юридичні, спеціально-технічні терміни.

Термін може бути утвореним на основі рідної мови або запозиченим як із нейтрального термінологічного словника, так із іншої мови, він повинен відображати ознаки даного поняття; значення терміну для спеціаліста рівняється значенню поняття.. Головні ознаки терміна, що перекладається є: системність, точність, тенденція до однозначності в межах своєї терміносистеми та наявність дефініції.

Терміни поділяються на такі різновиди по ознаці «зрозумілості» (відповідно Енциклопедичного юридичного словника): загальноживані терміни, спеціальні юридичні терміни, спеціально-технічні терміни.

Терміни об'єднуються в термінологічні системи, які виражають поняття однієї галузі.

Існують такі перекладацькі трансформації: переклад за допомогою лексичного еквівалента, калькування, транскрибування, транслітерація, описовий переклад, приблизний переклад, переклад за допомогою аналога, переклад шляхом створення неологізму.

РОЗДІЛ II.

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ

2.1 Види та класифікація юридичних термінів за словобудовою в українській мові

З розвитком юриспруденції з'являється все більше і більше нових термінів. Особливого значення лінгвісти надають дослідженню структурно-семантичних особливостей терміна, оскільки переважно більшу частину лінгвістичного фонду складає фахова лексика. Якщо розглядати мову як систему, то можна знайти достатню кількість законів і понять які утворюються новими засобами, які зустрічаються у спеціальній лексиці та яким потрібна номінація. Використання багатозначних загальномовних слів у спеціальній науковій сфері є одним із поширених засобів номінації фахових термінів. Коли вживаються загальномовні слова з різних галузей науки, то вони базуються на тих самих законах та механізмах «утворення» різних змістів їх вживання [1]. О. О Мікрюков., 2014, Збірник наукових праць. Вивченням структурних та семантичних особливостей англійськомовних лексичних одиниць юридичного характеру у перекладацькому аспекті займалися такі лінгвісти, як: Г.О. Винокур, В.П. Даниленко, Є.Ф. Скороходька, С.В. Гринєва та інші. [17] У центрі уваги дослідників юридичних термінів виявилися проблеми семантичної структури [1; 3], словотворчої семантики [6; 7; 8], перекладу правових документів [4].

Ця робота присвячена перекладацькому аналізу структурно-семантичних характеристик юридичних термінів англійської мови під час їхньої передачі засобами української мови. Мета цієї роботи полягає у виявленні основних структурно-семантичних особливостей юридичних термінів - словосполучень в сучасній англійській мові. Об'єктом дослідження виступають англійські терміни та терміни-словосполучення. Предметом дослідження є структурні та семантичні

особливості юридичних термінів-словосполучень сучасної англійської мови. Джерелом дослідження я обрала сучасні електронні словники, та документи правового характеру, де зафіксовано аналізовані одиниці.

В умовах інтеграції світової спільноти виникає необхідність розширення міжнародних контактів юридичного плану як на рівні урядів різних країн, так і на рівні повсякденного ділового спілкування. Потреба такого спілкування призводить до створення умов для правового регулювання великої кількості юридичних документів міжнародного та внутрішнього характеру.

Посилення тенденції до взаємодії та взаємозалежності різних правових систем вказує на необхідність більш глибокого та детального вивчення мови адміністративно-правових документів. Це, у свою чергу, зумовлює виникнення спеціальної терміносистеми, яка складає основу лексики правових текстів. Одиницею терміносистеми є термін, визначення якого на сьогодні не є однозначним.

При визначенні поняття “термін” лінгвісти наголошують на структурних та морфологічних характеристиках лексичної одиниці терміносистеми, зауважуючи, що це може бути як моно-, так і полілексемні одиниці номінативної та вербальної природи, її високій інформативності, компактності та однозначності, наголошуючи на її особливості бути стислою заміною відповідного розгорнутого опису чи визначення поняття “територіальній” обмеженості, при цьому ототожнюючи її з професійною лексикою. Але треба зазначити, що у кожному визначенні терміну поділяється точка зору, що термін містить в собі таку властивість, як співвіднесеність з поняттям, реалією, предметом, явищем певної сфери, які він означає. Розгорнуте тлумачення “терміну”, якому я надаю перевагу в даному дослідженні, подає Ф.А. Циткіна: “Термін – це спеціальне слово або словосполучення, яке вживається для точного вираження поняття з якої-небудь галузі знання – науки, техніки, суспільно-політичного життя, мистецтва, юриспруденції тощо” [55, 25]. Крім того, у дослідженні Ф.А. Циткіної закладено основи порівняльного термінознавства,

запропоновано методики порівняльного дослідження термінів у структурному та семантичному аспектах.

За структурною характеристикою переважна більшість юридичних термінів (97%) є похідними. З них близько 80% – терміни-словосполучення, 20% створено за допомогою різних способів словотворення (суфіксація, префіксація, словоскладання) [7, 68]. Усі терміни за своєю будовою поділяються на:

- прості (складаються з одного слова): *legislation* – законодавство, *agreement* – договір, *executor* - виконавець; *punish* - наказати;
- складні (складаються з двох і більше слів): *Supreme Court* – Верховний суд, *Customer Representative* – представник замовника, *the High Court* - Вищий суд;
- терміни-словосполучення (складаються із декількох компонентів): *specific performance* – реальне виконання.

Прості терміни неоднорідні за кількістю словоутворюючих компонентів.

На цій підставі однокомпонентні терміни складають наступні групи:

1. до структури терміна входить лише одна основа (*claim* – позов; *act* – нормативний акт; *bond* – застава, *check* – квитанція);
2. структуру терміна складає основа та один чи більше афіксів (*protection* – захист, *deprivation* - позбавлення);
3. термін утворюється шляхом складання основ (*safeguard* – гарантія; *blackmail* – шантажувати; *trademark* – торгівельна марка; *landlord* – домовласник; *leasehold* – купівля нерухомості на правах оренди та інші).
4. утворення терміна відбувається за допомогою складання основ та афіксації (*blackmailing* – шантажування).

Для науково-технічної термінології є характерним також використання ряду суфіксів та префіксів малопродуктивних, непродуктивних і зовсім відсутніх у загальній мові. Таким чином, у системі термінотворення англійської мови широко використовуються:

- 1) суфіксальне творення термінів:

-tion (termination, identification);	-or (assessor, debtor);
-ment (punishment, judgement);	-er (endorser, petitioner);
-ance, -ence (interference, consequence);	-ant (claimant, defendant),

Ці термінологічні одиниці утворені від дієслівних основ шляхом додавання перелічених вище суфіксів. Решта похідних термінів-іменників утворюються за допомогою таких суфіксів:

-ent (precedent);	-cation (ratification);
-cy (bankruptcy);	-t (complaint);
-ian (guardian);	-ship (ownership) та ін.

Спостереження над словотворчими особливостями юридичної термінологічної лексики дають можливість дійти висновку, що дериваційні процеси в термінологічній системі представлені переважно суфіксальними утвореннями. Юридичні терміни-іменники утворюються, як правило, за наступними моделями (при цьому використовуємо такі умовні позначення: V — дієслівна основа, N — іменник, A — прикметник). Статистичні дані представлено в процесі аналізу дериваційних моделей:

Модель 1: V + -er або V + -or:

administrate — administrator, bind — binder, bear — bearer.

Модель 2: V + -ee:

assign — assignee, bail — bailee, grant — grantee.

Модель 3: V + -ment:

agree — agreement, assign — assignment, attach — attachment.

У проаналізованій науковій літературі я зафіксувала групи юридичних термінів-іменників, які позначають активного та пасивного агента певної економічної дії чи процесу, а також результат цієї дії чи процесу, який є

проміжною ланкою між об'єктом та суб'єктом. Група «активний — пасивний агент дії» — це іменники, утворені від дієслівних основ за допомогою суфіксів -or, -er та -ee (як у моделях 1 та 2): *employer — employee, promisor — promisee, offeror — offeree, mortgagor — mortgagee* та інші, а проміжна ланка — це переважно суфіксальні деривати моделі 3: *bail - bailment, employ - employment, pay - payment*.

Модель 4: V + -(t)ion / V + -ition / V + -ation:

access — accession, corporate — corporation, extort — extortion.

Модель 5: A + -(i)ty:

liable — liability, proper — property, royal — royalty.

Модель 6: V + -ance:

accept — acceptance, insure — insurance, forbear — forbearance.

Модель 7: V + -(o)ry / V + -(e)ry / V + -(a)ry:

bribe — bribery, benefice — beneficiary, forge — forgery.

2) префіксальне творення термінів:

de- (<i>denomination, default</i>);	un- (<i>unconvicted, unconvertible</i>);
sub- (<i>submission, sublease</i>);	trans- (<i>transmission</i>).
im- (<i>imposition, implication</i>);	co(n)- (<i>coinsurance</i>)
counter- (<i>counterclaim</i>); та інші	

Я зафіксувала наступні продуктивні префікси (переважно романського походження):

- *as-* що є варіантом *ad-*, утвореним в процесі асиміляції приголосного *d* на початку слова і є наслідком запозичення з різних мов (*assault*);

- префікс *co-* та його варіанти *con-* та *col-*, що позначають споріднене, спільне походження дії чи процесу (*coinsurance, comaker, contract, collateral*);

- *counter-*, що означає “зустрічний” (*counterclaim, counteroffer*);

- *dis-*, що має силу зворотної опозиції до значення сполучуваного слова (*dishonour*).

Префіксальні іменникові утворення представлені наступними моделями:

Модель 1: dis- + N:

honour – dishonour, appear – disappear, allow – disallowd;

Модель 2: co(n)- + N:

insurance — coinsurance, maker — comaker.

Модель 3: counter-+ N:

claim — counterclaim, offer — counteroffer.

Слабке розповсюдження префіксального способу творення термінів зумовлене невеликою продуктивністю префіксації в колі імен взагалі та в утворенні іменників зокрема. У той же час можливість використання префіксальних утворень обмежена характером понять, що висловлюються. Таким чином, продуктивність словотворчих засобів, а відповідно і структура термінів, у правовій термінології залежать від загальномовних тенденцій, а також природою понять, які висловлюють терміни [7, 69].

Одним з поширених засобів творення сучасних англійських юридичних термінів є конверсія. Цим шляхом деривації прийнято називати перехід слова з однієї частини мови в іншу. Так, дієслова утворюються від іменників і в деяких випадках від інших частин мови та, навпаки, іменники, як показують спостереження, можуть утворюватися від дієслів, і рідше від інших частин мови: *adeem – to adeem – спадок – позбавити спадк; bribe – to bribe – хабар – брати хабар.*

Щодо складних слів, то вони утворюються синтаксико-морфологічним способом. В проаналізованих нами юридичних термінах я виділила такий тип утворення, як інтеграція двох іменників: N + N (*owner-occupier - власник, time-charter – морський договір, treaty-contract – міжнародний договір, copyright – авторське право, landlord – домовласник, trademark – торговельна марка, leasehold – купівля нерухомості на правах оренди, mortgage – заклад*). Поєднання двох основ є активним засобом творення композитів. Виявлені мною складні слова є субординативними композитами, тобто їхні складові частини структурно

і семантично взаємозалежні, а також координативними складними словами, один з компонентів яких не має переваги над іншим, обидва компоненти і структурно, і семантично до якоїсь міри незалежні.

В юридичних та економічних текстах функціонують мовні структури термінологічні словосполучення, що називають конкретні поняття предметної галузі. В проаналізованій літературі я виявила значну кількість термінологічних словосполучень.

Виявлені мною в економічному дискурсі юридичні терміни-словосполучення доцільно диференціювати за типом їхньої структури:

1. Прості словосполучення, що складаються, як правило, з двох слів, одне з яких є головним, а інше залежним: *active trust* – *активна довіруюча власність*; *entire contract* – *нероздільний договір*; *credit limit* – *кредитний ліміт*, *corporation tax* – *корпоративний податок та інші*.

2. Складні словосполучення, в яких залежні слова визначають різні аспекти значення стрижневого слова: *legal effect of an agreement* – *юридична сила договору*; *certificate of limited partnership* – *сертифікат на обмежене партнерство*.

За морфологічною ознакою основного слова юридичні терміни-словосполучення можна поділити на:

- Іменні словосполучення (з іменником в ролі стрижневого слова): *estate agent* – *агент по продажу нерухомості*; *equal pay* - *рівна оплата труда*; *income tax* – *подхідний податок*; *active trust* – *активна довіруюча власність*, *computer crime* – *злочин, з використанням комп'ютера*; *time draft* – *негайна трапа*; *credit insurance* – *кредитне страхування та ін.*

- Прикметникові словосполучення (з прикметником чи діеприкметником в ролі основного дієслова): *valid for one year* – *що юридично дійсний на один рік*.

- Дієслівні словосполучення: *close a transaction* - *заклучити договір*.

Терміни-словосполучення можна диференціювати і за типом синтаксичної будови словосполучення, граматичної моделі. Прості англійські юридичні

терміни-словосполучення, що вживаються в економічному дискурсі, утворюються поєднанням слів таких лексико-граматичних категорій:

- 1) іменник + іменник (N+N): *bankruptcy trustee* – довірина особа; *life insurance* – страхування життя.
- 2) прикметник + іменник (A+N): *active trust* – активна довірююча нерухомість; *equal pay* – рівна оплата труда; *entire contract* – нероздільний договір.
- 3) дієслово + іменник (V+N): *close a transaction* – заключити договір;
- 4) іменник + інфінітив (N+V(Inf.)): *contract to sell* – контракт на продаж; *capacity to contract* – спроможність заключати договір; *invitation to negotiate* – об'ява про аукціон.

За синтаксичними ознаками розрізняємо:

- 1) безприйменникові сполучення слів, з'єднані способом керування: *income tax* – подхідний податок; *tax abatement* – податкова знижка; *entire contract* – нероздільний договір.
- 2) прийменникові словосполучення: *bill of sale* – накладна; *agreement by parol* – поштучна оплата; *agency by estoppel* – агенція про звільнення прав.

Одним з продуктивних типів словотвору є складання основ. Слово може утворюватися шляхом складання двох або більше слів. При цьому поєднуються незалежні, діючі основи, наприклад: *skid-lid* “захисний шолом водія”, *aircraft* “літак”, *medicare* “медична служба”. Проаналізуємо, якими критеріями слід керуватися у визначенні структури наведених прикладів.

У сучасному мовознавстві форма складного слова впливає на його визначення: те, що написано разом, вважається одним словом. Але оскільки писемна мова вторинна, то і в усному мовленні мають бути критерії, за якими слід визначати тип слова. Хоча не вирізняються постійністю і лексикографічні джерела. Слово *sunflower* може писатися *sun-flower* і *sun flower*. Слово *sun-burn* означає “засмага”, а *sunburn* – “сонячний опік”. Не до кінця розв'язаним залишається питання про дефіс; слова, що через нього пишуться, можуть бути і складними словами, і словосполученнями.

Інший фактор, що впливає на визначення складного слова – це його значення. Якщо складне слово має одне, певне значення, що відрізняється від значення компонентів, то таке слово можна вважати окремою одиницею [7, с. 96]. Так, значення “соняшник” неможливо сформулювати з огляду на складові *sun* і *flower* слова *sunflower*. Значення слова *handful* – “пригорща” – охоплює специфічну міру, відмінну від значень слів *full* і *hand*. Фрази *tomato soup* чи *commander-in-chief* вказують на єдність значення, проте не можна з упевненістю стверджувати, що це – окремі слова. Ця особливість стосується багатьох фразеологічних одиниць, напр.: *in the least*, *to be ahead of* тощо. І навпаки, численні складні слова, що подаються як одне слово, вважаються подвійними і за формою, і за значенням, напр.: *iceberg*, *jailbird*, *lifebelt*.

Існує, нарешті, чи не найважливіша фонетична ознака, що відрізняє складне слово від словосполучення. Це – наголос. Якщо слово має один головний наголос, то його можна вважати окремим словом, напр.: а ‘*blackbird* – а ‘*black* ‘*bird*, а ‘*handful* – а ‘*hand* ‘*full* (of) тощо. Словосполучення, що має тенденцію до об’єднання в одне слово, може зазнати навіть фонетичних змін. Це можна побачити з прикладу злиття слів *break* і *fast*; у слові *breakfast* дифтонг [ei] звузився до звука [e]. Наведемо також інші приклади: *cupboard*, *shepherd*, *twopence*.

У сучасній англійській мові складні слова або композити (*compound words*, *composites*) є наслідком продуктивного процесу словотвору. Складні слова – це такі лексичні одиниці, що складаються з двох і більше основ і вживаються як незалежні форми [4,].

Словоскладання, на думку окремих дослідників, є головним напрямом розвитку лексики мови, бо воно – найпродуктивніший тип словотвору [2; 3; 5]. Розглянемо, головним чином, активні засоби утворення композитів – шляхом поєднання двох основ.

Складні слова розподіляються наступним чином:

1. З точки зору їх приналежності до різних частин мови (функціонально). Більшість складних слів – це складні іменники і прикметники типу *aircraft, moonshine, red-headed, white-faced*. Складні дієслова, як правило, є наслідком подальшої деривації, тобто вони утворюються від складних іменників, що вже існують, шляхом конверсії, напр.: *to snub-nose, to deep-root, to bad-taste*. Складні прислівники і сполучники складають незначну частину із загальної кількості композитів; неологізми серед них не зустрічаються. Слова типу *inside, within* існують у мові протягом довгого часу.

Сутність складного слова полягає у вираженні одного поняття, хоча поєднання окремих словотворчих елементів створює додаткове лексико-семантичне значення. “Поєднання двох слів у морфологічно ізольовану одиницю, – пише Г.Марчанд, – є однією із загальних рис мовного розвитку. Цей принцип зростає на ґрунті людської природної тенденції вбачати в речі риси ідентичності, які вже існують і, разом з тим, відрізняють один об’єкт від іншого” [10, с. 38].

Залежно від стосунків між безпосередньо складовими композитів постають такі питання першорядного значення, як різниця між типами словоскладання, відношення цілої одиниці до її складових, стосунки словосполучення і наголосу, словосполучення і правопису, співвідношення між синтаксичними комбінаціями, що не набувають статусу складного слова і є відповідними композитами.

На увагу заслуговують ще й такі факти. Значна кількість складних слів застаріла, що дає змогу окремим дослідникам вважати словоскладання непродуктивним видом словотвору. Латинська і французька мови, з яких надійшла найбільша кількість запозичень до англійської мови, не мали широкої здатності до словоскладання. Високий ступінь узуалізації (опанування) запозичень спонукав до того, що і запозичені слова почали входити до складу композитів, напр.: *treasure-minded, potato-head, simple-minded*. Окрім того, історичні факти свідчать про активність словоскладання і після визначних соціальних подій, що призвели до великої кількості запозичень (норманське завоювання тощо). Головна ознака зовнішнього характеру складного слова

полягає у його відокремленні від фрази; остання утворюється за певними синтаксичними правилами, тоді як складне слово має власні правила словотвору.

2. Розподіляються складні слова і відповідно до типів словотвору. Два види композиції охоплюють власне композити й ті слова, що утворені водночас за двома зразками – словоскладанням і деривацією. Останні утворення – похідного типу [4, с. 75].

Просте поєднання двох основ, що вже існують у мові, призводить до утворення власне складних слів, напр.: *academy-figure* “малюнок”, *dairymaid* “доярка”. Значна частина діючих композитів – це складні іменники та прикметники, напр.: *cherry-stone*, *crankshaft*, *devil-fish*, *egg-cup*; *absent-minded*, *bald-headed*, *brain-sick*, *dustproof*, *full-mouthed*. Складних дієслів порівняно з підгрупою складних іменників і прикметників значно менше, напр.: *dryclean*, *money-borrow*, *hairpin*, *quick-freeze*, *typewrite*. Серед дієслів, до того ж, багато одиниць подальшої деривації, напр.: *to weekend*, *to rock'n'roll*, *to self-love*. Композити вторинної деривації, у свою чергу, поділяються на дві під – групи. До першої належать слова, що утворені шляхом конверсії з основ складних іменників, напр.: *to sabre-rattle* від *a sabre-rattle*, *to safety-pin* від *a safety-pin*, *to team-work* від *team-work*. До другої підгрупи відносяться дієслова, утворені шляхом зворотного словотвору із основ складних іменників, напр.: *to atom-smash* від *an atom smasher*, *to beach-comb* від *a beach-comber*, *to cattle-deal* від *a cattle-dealer*, *to dish-wash* від *a dish-washer*.

Похідні складні слова типу *cold-hearted* та *colour-blind* також відрізняються одне від одного природою композита і зразками, за якими вони утворені [9, с. 73]. Це, зазвичай, складні прикметники, яких у сучасній англійській мові багато, особливо першого типу.

Складні прикметники типу *accomodation – free*, *brain – m sick*, *brand – new*, *care – free*, *go – slow*, *life – long*, *love – sick*, *radio – active*, *red – hot*, *sky – blue* утворюються з основи іменника (рідше дієслова чи прикметника), до якої приєднується прикметник, надаючи слову усіх характерних ознак прикметника.

З точки зору семантичних ознак першого компонента ці складні слова проаналізуємо далі.

Складних прикметників такого типу – напр.: *absent-minded, bald-headed, bare-footed, chicken-breasted, cold-hearted, even-minded, full-mouthed, hard-handed, ill-fated, large-hearted, lop-sided, never-to-be-forgotten, one-ideaed, ready-made, right (left)-handed, shorf – paid, single-minded, soft-spoken, two-faced, weak-minded* – у сучасній англійській мові досить багато. Деякі дослідники вважають цей тип складних слів найпродуктивнішим на даному етапі розвитку мови. У свою чергу, переважна частина цих композитів – похідного типу. Перша частина композита – це самостійне слово, а друга – дієприкметник; обидва, входячи до структури складного слова, втрачають свою граматичну незалежність..

2.2 Порядок перекладу складних юридичних термінів та термінів-словосполучень

Термінологія сучасної літературної мови дуже багата й розгалужена відповідно до існуючих у теперішньому суспільстві знань. У її складі виділяється велика група суспільно-політичної термінологічної лексики, спеціальна лексика.

У процесі перекладу терміну визначають 2 етапи:

- 1) З'ясування значення терміну у контексті;
- 2) Переклад значення рідною мовою.

Головним прийомом перекладу термінів є переклад за допомогою лексичного еквіваленту.

Еквівалент — постійна лексична відповідність, яка точно співпадає із значенням слова. Терміни, які мають еквіваленти у рідній мові, відіграють важливу роль при перекладі. Вони служать опорними пунктами у тексті, від них залежить розкриття значення інших слів, вони дають можливість з'ясувати

характер тексту. Тому слід вміти знаходити відповідний еквівалент у рідній мові і розширювати знання термінів-еквівалентів.

Але оскільки юридичні терміни – це переважно складні терміни або терміни словосполучення, то вони й являються основною проблемою перекладу юридичного тексту.

Як вже зазначалось вище складні терміни являють собою стале словосполучення, за яким закріплене певне термінологічне значення. Наприклад: *conclusive notice* – *кінцеве попередження*; *arrival on departure* – *свідчення під присягою*. Переважна більшість термінів становлять препозитивні атрибутивні словосполучення, тобто такі словосполучення, де є означення і означуваний компонент і означення займає в словосполученні початкову позицію.

Переклад складних термінів складається з двох основних процедур – аналітичної та синтетичної. Велику роль при перекладі словосполучень відіграє саме аналітичний етап – переклад окремих його компонентів. А для цього необхідно правильно визначити компоненти складного терміна, оскільки ними можуть бути не тільки слова, а й словосполучення, що входять до складу складного терміну. Важливо також встановити, в яких семантичних відносинах перебувають компоненти між собою та з головним компонентом терміна-словосполучення. Характер цих відносин й визначає порядок та сам зміст перекладу складного терміну. Синтетичний етап перекладу передбачає вибудування компонентів в залежності від зазначених семантичних відносин і отримання остаточного варіанту перекладу складного терміну[19].

2.3 Основні прийоми перекладу складних юридичних термінів та термінів-словосполучень.

Терміни-словосполучення, які висловлюють єдині цілісні поняття, мають різний ступінь змістової розкладності, в цілому вони більш сталі порівняно з вільними словосполученнями загальнолітературної мови за своєю лексико-

семантичною організацією. Їх можна віднести до числа лексичних словосполучень, характерною особливістю яких є те, що місце одного з компонентів заповнюється не будь-яким словом відповідної категорії, а лише деякими, що утворюють певну семантичну групу. Найважливішою ознакою терміну-словосполучення є його відтворюваність у професійній сфері вживання для вираження конкретного спеціального поняття. За межами конкретної термінологічної системи таке словосполучення не буде стійким і не сприйматиметься як зв'язана мовна одиниця. Отже, за кожним складеним терміном (терміном-словосполученням) стоїть стійка, стандартно відтворювана структура складного професійного поняття. Термінологія для терміна є тим полем, яке дає йому точність і однозначність, і за межами якого слово втрачає ознаки терміна.

В англійській юридичній термінології існує ряд термінів, які складаються з декількох компонентів. Наприклад:

human rights protection – захист прав людини;

protection of rights and interests – захист прав та інтересів;

observance and application of the effective legislation – дотримання та застосування чинного законодавства.

Стійкі термінологічні словосполучення значно легше піддаються перекладу, ніж складні слова-терміни, тому що в них усі компоненти граматично оформлені, що полегшує розкриття смислових зв'язків між ними. Тому, зазвичай, змістове значення термінологічних словосполучень не допускає ніяких неточностей у тлумаченні терміну. Не менш важливу роль у процесі перекладу юридичних термінів відіграє й їхня семантична природа. Існують різні підходи до аналізу проблеми семантичних особливостей термінів, зокрема юридичних та правових. Наприклад, згідно теорії В. Шило дослідження історії розвитку англійської мови, культурних та політичних взаємин між мовними спільнотами дає підставу виділити історичні періоди надходження французьких адміністративно-правових запозичень у склад англійської мови, що

супроводжується не лише розширенням кількісного складу англійської адміністративно-правової терміносистеми, але й якісними семантичними змінами в правничій термінології [9, 126]. Багато французьких слів проникло в англійську лексику у другій половині XIII та в XIV століть, що було зумовлено великим притоком французьких запозичень у XIII та XIV століттях [9, 124]. У XIV столітті англійська мова стає державною, її починають застосовувати у парламенті та вводити у судочинство, тобто в ті сфери, де вона раніше не застосовувалась, тому відсутність відповідної термінології у нових сферах вживання викликала потребу в її запозиченні з французької мови [9, 128]: *chattel, court, domicile, estate, laches, lease, petit jury, tenant, voir dire*. При порівнянні англійських та французьких синонімів можна помітити, що перші більш “просторічні” та конкретні, а другі – більш інтелектуальні та абстрактні: наприклад, *freedom* та *liberty*.

Для нового та сучасного періоду англійської мови найтипівішими виступають запозичення в галузі міжнародного права та дипломатії, що зумовлено суперництвом Франції та Англії у боротьбі за колонізацію території Індії та Америки, а також союзом Франції та Англії у період Першої та Другої світових війн та значним впливом Франції на розвиток міжнародної політики. Деякі терміни набули в мові реципієнта правового та неправового значення [9, 131]:

Слово	Правове значення	Інші значення
action	звинувачення, позов; судовий процес	діяльність, дія
claim	позов, офіційне звернення до суду про відшкодування збитків	заява, вимога, претензія
sentence	вирок, судове рішення	речення, сентенція
appeal	апеляція, право на апеляцію	звернення

Таким чином, спостерігається розширення/генералізація значення правових французьких запозичень, яке виходить за межі юридичної термінології. Як результат, при перекладі юридичної термінології на українську мову треба, перш за все, визначити семантику цих термінів, тобто встановити їхнє значення. При цьому треба брати до уваги той факт, що не завжди є повний відповідник терміна у мові перекладу: словник, як правило, дає декілька семантичних варіантів, серед яких тільки один передає точне значення терміна мови оригіналу.

Наприклад, аналізуючи семантичну структуру іменника *sentence* можна встановити, що він багатозначний і встановлює велике коло предметів та понять, залежно від сфери вживання. Але кожному значенню, в свою чергу, відповідає декілька українських слів, які в англо-українському словнику даються просто через кому. Так, перше значення – *вирок, рішення (судове)*; друге – *речення, фраза (грам.)*; третє значення – *сентенція, вислів*. Це свідчить про те, що при перекладі треба обов'язково звертати увагу на семантику слова та вибирати необхідний контекстуальний відповідник, за допомогою якого можна визначити значення терміну. Аналіз фактичного матеріалу показав, що вибір словникового відповідника при перекладі юридичної лексики використовується у 60% випадків і є найбільш розповсюдженим способом перекладу даних лексичних одиниць. Вибір контекстуального відповідника використовується зокрема при перекладі поліеквівалентних термінів: *law* – *закон, право, професія юриста, суд, правило, фора*; *justice* – *справедливість, коректність, юстиція, суддя*, і, як результат, у порівнянні з перекладом інтернаціональних та високочастотних слів переклад лексичних одиниць, обмежених офіційним стилем, – у даному випадку юридичних термінів – становить серйозну проблему при перекладі.

Другим за частотністю використання у процесі перекладу юридичної лексики (31%) виявляється калькування – прийом перекладу термінів, коли відповідником простого чи (частіше) складного терміна мови оригіналу в мові

перекладу вибирається, як правило, перший за порядком відповідник у словнику [1, 25]. Наприклад: *deprivation of life* – позбавлення життя, *legal status* – правовий статус, *execution of judgment* – виконання вироку, *competent court* – компетентний суд, *legal expertise* – правова експертиза, *propaganda for war* – пропаганда війни. У цих прикладах українські відповідники англійських юридичних термінів утворені за допомогою вибору першого словникового відповідника кожного з компонентів.

Перевагою прийому калькування є стислість та простота отриманого за допомогою еквівалента та його однозначна співвіднесеність з вихідним словом, яка доходить до повної оборотності відповідності. Необхідно зауважити, що калькування можна застосовувати тільки тоді, коли утворений таким чином перекладний відповідник не порушує норми вживання і сполучуваності слів в українській мові [1, 25]. За результатами дослідження фактичного матеріалу для передачі 6% юридичних термінів українською мовою використовується транскодування – спосіб перекладу, коли звукова або графічна форма слова передається засобом алфавіту.

Власне транскодування поєднує в собі:

- транскрибування (передача звукової форми слова мови оригіналу): *hooligan* – хуліган, *memorandum* – меморандум;
- транслітерація (передача слова мови оригіналу по літерах): *status* – статус, *conflict* – конфлікт;
- змішане транскодування (використання транскрибування з елементами транслітерації і навпаки): *codex* – кодекс;
- адаптивне/практичне транскодування (слово мови оригіналу адаптується до структурних особливостей мови перекладу): *resolution* – резолюція, *expertise* – експертиза, *criminal* – кримінальний, *confiscation* – конфіскація, *implementation* – імплементація, *discrimination* – дискримінація.

Способи перекладу, об'єднані під транскодуванням, вважаються квазінеперекладними через те, що при їх використанні процес перекладу нібито

обминається шляхом запозичення графічної (при транслітерації) або звукової (при транскрипції) форми слова, включаючи його значення, із мови оригіналу до мови перекладу. Хоча ці способи перекладу є одними з найдавніших, у наш час їх використання пов'язане з низкою обмежень (мовна політика, стилістичні норми тощо). Дані способи перекладу застосовуються при перекладі юридичних термінів, коли у мові перекладу відсутнє відповідне поняття і відповідний перекладний еквівалент. У такому випадку складно підібрати такий переклад, який би адекватно передав зміст поняття. Оскільки при транскодуванні транскодоване слово має одне значення, то такий спосіб перекладу застосовується у випадках, коли в мові перекладу необхідно створити чітко однозначний термін.

Лише 2% юридичних термінів, що входять до складу фактичного матеріалу, було передано українською мовою за допомогою описового перекладу – прийому перекладу лексичних одиниць мови оригіналу, коли слово, словосполучення, термін чи фразеологізм замінюється в мові перекладу словосполученням (або більшим за кількістю компонентів словосполученням), яке адекватно передає зміст цього слова або словосполучення (терміна), наприклад: *metropolitan territory* – *територія країни, що має колонії*; *alleged offender* – *особа, яка підозрюється у вчиненні злочину*; *public social welfare institutions* – *державні установи, що займаються питаннями соціального забезпечення* [1, 36].

Описовий переклад відрізняється від інших способів перекладу тим, що в описових засобах передачі термінів інваріантом перекладу є саме значення іншомовної одиниці безвідносно до характеру його зв'язку із зовнішньою структурою слова. Іншими словами, описовий переклад полягає в передачі значення англійського слова за допомогою більш менш розповсюдженого пояснення. Цей засіб можна використовувати як для пояснення значення у словнику, так і при перекладі термінів у конкретному тексті. Перед застосуванням цього способу перекладу необхідно переконатися, що в мові

перекладу відсутній перекладний відповідник, щоб не створювати термінологічні дублети в мові перекладу.

Висновки до II розділу:

Тож, структурна та семантична близькість перекладу до оригіналу підвищує універсальність заміщення оригінала перекладом. Вона також зменшує можливість непередбачених оригіналом інтерпретацій повідомлення, або, навпаки, “вчищення” з тексту перекладу тих можливих інтерпретацій, що несе в собі оригінал. Для адекватного відтворення вихідного терміну засобами української мови необхідно приділяти увагу його структурним та семантичним особливостям при перекладі. За структурною класифікацією більшість юридичних термінів є похідними та складними, що, на наш погляд, підтверджує та реалізує таку властивість лексичних одиниць юридичної термінології, як “компактна інформативність”. Отже, у процесі перекладу слід звертати увагу на значення суфіксів та префіксів, які є складовою “тіла” терміну, та семантичний зв’язок між компонентами складного терміну. Багатокомпонентні складні терміни викликають особливі труднощі при перекладі. Переклад складних термінів складається з двох основних процедур – аналітичної та синтетичної. Велику роль при перекладі словосполучень відіграє саме аналітичний етап – переклад окремих його компонентів. Характер відносин між його компонентами й визначає порядок та зміст перекладу складного терміну. Синтетичний етап перекладу передбачає вибудування компонентів в залежності від зазначених семантичних відносин і отримання остаточного варіанту перекладу терміну.

Перспективою дослідження є проведення перекладацького аналізу юридичних текстів з урахуванням стилістичних особливостей, лексичних та граматичних трансформацій, що використовуються при передачі юридичних термінів засобами української мови, визначенням рівнів еквівалентності, на яких здійснюється україномовний переклад, та прагматичних особливостей даних текстів.

ВИСНОВКИ

В наш час терміни грають важливу роль в професійній комунікації людей, що стають при цьому джерелом отримання інформації, інструментом освоєння фаху і свідченням прискорення науково-технічного прогресу. У дуже мінливій реальності XXI ст. кожна особистість сприймається крізь призму своєї професійної приналежності. Крім того, що термінологія служить джерелом інформації про ту чи іншу сферу людської діяльності, це ще й найбільш чутливий до зовнішніх впливів лексичний пласт. При цьому у формуванні термінології тієї чи іншої галузі знаходить своє помітне відображення вплив немовної дійсності на мовні процеси. Тому вивчення особливостей функціонування термінів, які стосуються певної сфери людської діяльності, дозволяє відповісти на питання, пов'язані з розвитком цілих держав і навіть типів цивілізацій.

Проведене дослідження особливостей юридичної термінології англійської та української мов показало, що переважну більшість термінів сфери юриспруденції складають терміни словосполучення. А домінуючим способом передачі значення вихідних англійських термінів є використання еквіваленту.

При цьому мають місце словотвірні трансформації, коли вихідне терміносполучення в процесі перекладу на іншу мову набуває форму складного іменника або трансформується в іншу синтаксичну модель (наприклад, в українських словосполученнях за моделлю «А + N»).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арнольд И.В. Основы научных исследований в лингвистике: Учебное пособие / И.В. Арнольд. – М.: Высш. школа, 1991. – 140 с.
2. Архипова И.В. Немецкие деривативы в переводе на русский язык. Теория и практика германских и романских языков / И.В. Архипова. – Калуга: Медиа, 2000. – 163 с.
3. Ахманова О.С. Очерки по общей и русской лексикологии / О.С. Ахманова. – М.: Учпедгиз, 1957. – 157 с.
4. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / О.С. Ахманова. – М.: Сов. энциклопедия, 1966. – 607 с.
5. Бархударов Л.С. Лингвистические проблемы научнотехнической терминологии. Сб. науч. трудов. / Л.С. Бархударов. – М.: Наука, 1970. – 130 с.
6. Будагов Р.А. Толковые словари в национальной культуре народов / Р.А. Будагов. – М.: Изд-во МГУ, 1989. – 151 с.
7. Винокур Г.О. О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии / Г.О. Винокур // Труды МИФЛИ. – 1939. – Вып. 5. – С. 3–54.
8. Винокур Т.Г. «Говорящий и слушающий». Вариант речевого поведения / Т.Г. Винокур. – М.: Наука, 2005. – 172 с.
9. Володина М.Н. Когнитивно-информационная природа термина и терминологическая номинация / М.Н. Володина. – М.: Изд-во МГУ, 1997. – 180 с.
10. Гак В.Г. Об относительности лексикологических категорий в лексикографии / В.Г. Гак // Проблемы учебной лексикографии и обучения лексики. – 1987. – №5. – С. 21–35.
11. Герд А.С. Язык науки и техники как объект лингвистического изучения / А.С. Герд // Филологические науки. – 1986. – № 2. – С. 48-56.

12. Головин Б.Н. Лингвистические основы учения о терминах: учеб. пособие для филол. спец. вузов / Б.Н. Головин, Р.Ю. Кобрин. – М.: Высш. шк., 1987. – 104 с.
13. Головин Б.Н. Термин и слово / Б.Н. Головин // Термин и слово: межвуз. сб. научн. тр. – 1980. – № 15. – С. 85–93.
14. Гринев С.В. Введение в терминоведение / С.В. Гринев. – М.: Московский лицей, 1993. – 309 с.
15. Гринев С.В. Практическая стилистика английского языка / С.В. Гринев. – Л.: Наука, 1987. – 184 с.
16. Гринчишин Д.Г. Короткий тлумачний словник української мови / Д.Г. Гринчишин. – К.: Радянська школа, 1999. – 320 с.
17. Даниленко В.П. Семантическая структура специального слова и ее лексикографическое описание / В.П. Даниленко. – Свердловск: РАО, 1991. – 155 с.
18. Даниленко В.П. Теоретичні та практичні аспекти нормалізації наукової термінології / В.П. Даниленко, Л.І. Скворцов // Мовознавство. – 1980. – № 6. – С. 16–21.
19. Д'яков А.С. Основы терминотворения: семантические та социолингвистические аспекты / А.С. Д'яков, Т.Р. Кияк, З.Б. Куделько. – К.: КМ Academia, 2000. – 218 с.
20. Жайворонок В.В. Термінологія в загальномовному словнику / В.В. Жайворонок // Українська термінологія і сучасність: збірник наукових праць. – 1998. – №12. – С. 210 – 212.
21. Зінченко І.В. Способи і засоби лексичної номінації: конспект лекцій / І.В. Зінченко. – Чернівці: Рута, 1999. – 60 с.
22. Канделаки Т.Л. Значение терминов и системы значений научно-технических терминологий / Т.Л. Канделаки // Проблемы языка науки и техники. – 1970. – №8. – С. 12-92.

23. Кацнельсон С.Д. Содержание слова, значение и обозначение / С.Д. Кацнельсон. – М.: Эдиториал УРСС, 1987. – 170 с.
24. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В.І. Карабан. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 576 с.
25. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: Учбовий посібник / В.І. Карабан. – Вінниця: Нова Книга, 2001. – 303 с.
26. Кияк Т.Р. Функції та переклад термінів у фахових текстах / Т.Р. Кияк // Вісник Національного ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2008. – № 620. – С. 3–5.
27. Коваленко А.Я. Загальний курс науково-технічного перекладу: Учбовий посібник / А.Я. Коваленко. – Київ: Фірма ІНКІОС, 2001. – 290 с.
28. Комарова З.И. Семантическая структура специального слова и ее лексикографическое описание / З.И. Комарова. – Свердловск: изд. Уральск. гос. ун-та, 1991. – 150 с.
29. Коршунов С.И. Как работать над терминологией. Основы и методы / С.И. Коршунов. – М.: Наука, 1968. – 76с.
30. Котелова Н.З. Значение слова и его сочетаемость / Н.З. Котелова. – Л.: Наука, 1975. – 164 с.
31. Котелова Н.З. Семантическая характеристика терминов в словарях / Н.З. Котелова // Проблематика определений терминов в словарях разных типов. – 1976. – №4. – С. 36–42.
32. Кочан І.М. Термінологія: національна чи міжнародна? / І.М. Кочан // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2009. – № 648. – С. 3–8.
33. Крысин Л.П. Языковое заимствование как проблема диахронической социолингвистики / Л.П. Крысин // Диахроническая социолингвистика. – М.: Наука, 1993. – С. 28-40.

34. Кузнецова Э.В. Лексикология русского языка:[учеб. пособие для филол. фак. ун-тов] / Э.В. Кузнецова. – М.: Высш. шк., 1989. – 216 с.
35. Лагутіна А.В. Термін і загальноживана мова / А.В. Лагутіна // Культура слова. – 1980. – Вип. 18. – С. 26–31.
36. Лейчик В.М. Номенклатура – промежуточное звено между терминами и именами собственными / В.М. Лейчик // Вопросы терминологии и лингвистической статистики. – 1974. – №5. – С. 13–24.
37. Лотте Д.С. Вопросы заимствования и упорядочения иноязычных терминов и терминологических элементов / Д.С. Лотте. – М.: Наука, 1981. – 149 с.
38. Макарихина О.А. О терминах языка и терминах речи / О.А. Макарихина // Термины и их функционирование: межвуз. сб. – Горький: ГГУ, 1987. – Вып. 7. – С. 4–11.
39. Марузо Ж. Словарь лингвистических терминов / Ж. Марузо. – М.: Издательство иностранной литературы, 1960. – 436 с.
40. Мишланова С.Л. Терминоведение XXI века: история, направления, перспективы / С.Л. Мишланова // Филологические науки. – 2003. – № 2. – С. 94-101.
41. Моисеев А.И. О языковой природе термина / А.И. Моисеев // Лингвистические проблемы научнотехнической терминологии. – М.: Наука, 1970. – Вып. 17. – С. 127–137.
42. Мостовий М.І. Лексикологія англійської мови. Підручник для студентів ін-тів і фак. іноземної мови / М.І. Мостовий. – Харків: Основа, 1993. – 255 с.
43. Овчаренко В.М. Структура і семантика науково-технічного терміна / В.М. Овчаренко. – Харків: Вид-во Харківського ун-ту, 1968. – 72 с.
44. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка / С.И. Ожегов. – М.: Русский язык, 1988. – 751 с.
45. Паламарчук Л.С. Загальномовний словник і термінологія / Л.С. Паламарчук // Мовознавство. – 1975. – № 3. – С. 22–32.

46. Панько Т.І. Концептуальні засади розбудови української науково-технічної термінології / Т.І. Панько // Проблеми української науково-технічної термінології. – Львів, 1992. – № 27. – С. 7–9.
47. Пороховник Л. Н. Сложности с отраслевой терминологией / Л.Н. Пороховник // Теорія і практика перекладу.–1992.– Вип.18. – С. 65 – 73.
48. Прохорова В.Н. Семантика термина / В.Н. Прохорова // Вестн. МГУ. Серия 9. Филология. – 1981. – № 3. – С. 23-32.
49. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка / С.И. Ожегов. – М.: Русский язык, 1988. – 751 с.
50. Паламарчук Л.С. Загальномовний словник і термінологія / Л.С. Паламарчук // Мовознавство. – 1975. – № 3. – С. 22–32.
51. Панько Т.І. Концептуальні засади розбудови української науково-технічної термінології / Т.І. Панько // Проблеми української науково-технічної термінології. – Львів, 1992. – № 27. – С. 7–9.
52. Пороховник Л. Н. Сложности с отраслевой терминологией / Л.Н. Пороховник // Теорія і практика перекладу.–1992.– Вип.18. – С. 65 – 73.
53. Прохорова В.Н. Семантика термина / В.Н. Прохорова // Вестн. МГУ. Серия 9. Филология. – 1981. – № 3. – С. 23-32.
54. Реформатский А.А. Введение в языкознание. Учебное пособие для пер-х институтов / А.А. Реформатский. – М.: Аспект Пресс, 1960. – 431с.
55. Циткіна Ф. О. Термінологія переклад / Ф. О. Циткіна. – Львів : ВЛІ, 1988. – 35 с